

Pas a desnivell

Ja hi tornem...

De tant en tant, amb una periodicitat que no perdona, revivim la polèmica entre el català acadèmic i el català que *ara* es parla. Subratllo l'adverbi *ara* perquè quan l'apliquem als problemes, els conflictes, les desgràcies, les amenaces, les ensopegades i tota mena de perills que fan difícil la navegació del català, l'*ara* fa moltíssims anys que ens exposa al naufragi. La cosa greu és que hi ha una tendència a empitjorar, per les causes històriques que tots sabem. Si, és cert: el llenguatge és una cosa viva, mentre no l'ataquin a mort. Em permeto de recalcar que no es tracta d'una simple frase, poc o molt afortunada, perquè hi ha molts idiomes que han mort i han estat enterrats per falta de defenses.

Fins on m'allarga el record, el propi i l'heretat, sempre hi ha hagut gent preparada i estudiosa, amb grans coneixements sobre la matèria, que s'inclinen a favor de la llengua parlada espontàniament. Tenen, penso, una raó científica que sobrepassa de molt allò que, amb imprudència manifesta, quan em guanya la immodèstia culpable, m'atreveixo a esgrimir com a instint —o potser només amor— de l'idioma.

Aquest preàmbul tan eíptic és motivat per un article que l'Enric Fitè ha publicat en un setmanari català de Barcelona. És un treball molt interessant, que he llegit i rellegit diverses vegades, ple (per a mi) de velles ressonàncies. En Fitè és llicenciat en filologia i professor de llengua catalana a la Universitat de Barcelona. Per tant, li reconec avantatge, com si en una partida d'escacs ell em donés una torre bans de començar. O qui sap si la reina i tot...

L'Enric Fitè es declara partidari de la realitat lingüística que ens envolta. Jo no. (Em sembla que ja he perdut un àlfil). En Fitè diu textualment que «hauríem de plantejar-nos sense vergonya l'admissió de castellanismes històrics d'ús corrent (com *cuidar*, *entregar* i *barco*, entre altres)». Jo no podria fer-ho sense sentir una mica de vergonya. (Em sembla que he perdut un peó).

Això dels castellanismes històrics em va deixar glaçat, perquè hi ha històries que feina em donen per a oblidar-les sense vergonya. Fa divuit anys que visc al barri de Sant Antoni, que té fama d'ésser un dels que han conservat més caràcter. És un barri de mercat, de botigues i parades, de veïns i de comerciants arrelats a la zona de pares a fills.

El *cuidar* i l'*entregar* que esmenta en Fitè el fan servir a tot portar i, en canvi, dels *barcos* (a desgrat de tenir el port tan a prop) no en parlen gaire, ni per a dir-ne vaixells, perquè ja és un tòpic que la ciutat va créixer d'esquena al mar. Però tot i que en Fitè ja se la sap de memòria, em permeto de fer una llista provisional, incompleta, per no deixar del tot penjat aquell «entre altres» del seu article. En el meu barri (i es diu que és un dels més genuïns) són d'ús corrent els següents castellanismes que es van convertint en històrics: *mantequilla*, *atún*, *rellena*, *pescadilla*, *jamón* (a vegades *camón*), *pepinu*, *letxeria*, *colmadu*, *ensaladilla*, *fresons*, *bassura* (i *cubu* de la *basura*), *peluqueria*, *comadrona*, *bolsu*, *telefonu*, *tetxu*, *duenyu*... I «altres»... No allargo la relació perquè amb un article no n'hi hauria prou. Que consti que em refereixo, tan sols, a ciutadans de parla catalana, de tradició i de família. Pel que fa als castellanoparlants conveïns també s'han fet un embolic que necessita assistència tècnica urgent.

I què hem de fer? Si es tracta d'incorporar al diccionari normatiu les expansions verbals de la realitat lingüística, ¿què ens aconsellen o dicten? He transcrit els mots a la bona de Déu, posant tx en comptes d'una *ch* que encara no tenim, i unes terminacions en *u* degudes a una interpretació apressada de la fonètica local. En tot cas, els experts ja ens diran com quedem.

En un altre paràgraf del seu treball, en Fitè diu: «paraules com *ara llur*, *quelcom*, *hom*, *àdhuc*, *romandre*, *cercar*, *ensem*, *ambdós*, *sengles*, *ultra*, *puix que*,

car, *suara*, *nogensmenys* i *dempeus*, per posar-ne només unes quantes, no haurien de figurar mai en un repertori estàndard». Aquí si que em veig amb cor de tenir-hi veu i vot, perquè fa molt de temps que procuro prescindir d'aquestes paraules en els meus escrits. Jo vaig optar per suprimir-les i així ho he fet fins on he pogut. Però n'estic content? No podria pas respondre amb plena convicció afirmativa. Ocorre que en la feina d'escriure, quan t'has servit unes quantes vegades d'*alguna cosa* per suprimir el *quelcom* i dels *fins i tot* per a enterrar l'*àdhuc*, ve una mena de neguit per esquivar el problema canviant tota la frase. És un exercici de redacció saludable, no hi ha dubte, però a vegades obliga a reflexions torbadores: la realitat lingüística que ens envolta no ajuda gens, m'és difícil de convenir —amb en Fitè— que en el cas de buscar l'equilibri entre la genuïtat i la realitat lingüística, cal donar «...preferència per aquesta en últim extrem». El cas és que la parla del carrer i de casa endins ho ha resolt amb l'*algu* i amb l'*has-ta*, amb la mateixa tranquil·litat de consciència que fa servir pròdigament el *buenu*. M'ha passat sovint que davant el dilema de desenterrar una mòmia respectable o posar en circulació un fetus esguerrat, sento la temptació de les solucions arqueològiques, tot i que (tal com he dit abans) m'he imposat de fa molts anys alguna de les propostes que ara fa l'Enric Fitè. Amb el qual ja estaria content de fer taules, perquè degut a la seva preparació, m'exposo a sofrir un mat en un parell de jugades. ● PERE CALDERS